

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

הנחת כלי עם שמן ליד נר שבת

(כ"ט ב') **משנה:** לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן, ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת (בשבת. שמא יסתפק מהשמן). ואפילו היא של חרס (השפופרת, ומאוסה). ורבי יהודה מתיר (שלא גזר).

(המשך **משנה:**) אבל אם חיברה היוצר מתחילה, מותר. מפני שהוא כלי אחד (ומשום איסור שבת בודל ממנו). **תנא:** אם חיברה (בעל הבית בעצמו) בסיד ובחרסית, מותר ("ויוצר", לאו דווקא, אלא כעין יוצר, שחיברה היטב).

(המשך **משנה:**) לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר, ויתן ראש הפתילה (השני) בתוכה (בקערה) בשביל שתהא (הפתילה) שואבת (מהשמן שבקערה. שמא יסתפק מהשמן). ורבי יהודה מתיר (שאינו חושש).

שיטות הראשונים

לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וכו': פסק הרמב"ם (הל' שבת ה,יב) כתנא קמא, וכתב "לא יתן אדם כלי מנקב מלא שמן על פי הנר בשביל שיהא מנטף, ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה בשביל שתהא שואבת, גזרה שמא יקח מן השמן שבפלי, שהרי לא נמאס בנר; ואסור להנות בשבת מן השמן שהדלק בו, ואפילו כבתה הנר, ואפילו נטף מן הנר, מפני שהוא מקצה מחמת אסור."

הטיית שמן והסתפקות ממנו: איתא **במסכת ביצה**, כ"ב א', הנותן שמן בנר, חייב משום מבעיר. והמסתפק ממנו, חייב משום מכבה. וכתבו **תוספות** אינו רוצה לומר מפני שממהר הכיבוי, דלא הוי אלא גרם כיבוי, וגרם כיבוי ביום טוב שרי! אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה, מכבה קצת ומכסה אורו, דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר, ולכך נראה ככיבוי². וכן כתב **המרדכי**. אבל **הרא"ש** כתב טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כיבוי³.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רסה)

א. אין נותנין כלי מנקב מלא שמן על פי הנר כדי שיהא נטף בתוכו, גזרה שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה;

1. אף על פי שממהר כיבוי. ובשבת נמי אינו חייב! דתנן (שבת ק"כ א') עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים, שאינם יכולים לקבל האור והן מתבקעים ומכבים הדליקה, וקיימא לן כרבנן דגרם כיבוי מותר.
2. יש לדקדק בלשון התוספות אם האיסור הוא מהתורה, כדמשמע מתחילת דבריהם, שבאותה שעה מכבה קצת, או כדמשמע בסוף דבריהם, שהוא מדרבנן, שנראה כמכבה, וראה פני יהושע.
3. ואף רבנן דרבי יוסי מודו בהאי גרם כיבוי דחייב, דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק, אלא עושה חוצה לו דבר הגורם הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה. אבל השמן והפתילה, שניהם גורמים הדליקה, והממעט מאחד מהם ממהר את הכיבוי. ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה ליתן בנר אחר, דמיד שסילקה מן הנר הוה ליה מכבה ומה הועיל אם חזר והדליקה עכ"ל.
4. והנפק"מ להלכה, לעניין יו"ט, יתבאר בהרחבה, אם ירצה ה', במסכת ביצה, כ"ב א'. מקורות - תוספות (ביצה כ"ב א', ד"ה והמסתפק). מרדכי (ביצה סי' תרפג). רא"ש (ביצה, ב, סי' יז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

וְאִם חָבְרוּ לוֹ בְּסִיד לֹא בְּחֶרֶסִית, מִתֵּר דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא כְּלִי אֶחָד בְּדִיל מִנְיָה מְשׁוּם אֲסוּר שֶׁבֵּת.
ב. לֹא יִמְלֵא קַעְרָה שְׁמֹן וְיִתְנַנֶּה בְּצַד הַיָּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפֶּתִילָה בְּתוֹכָהּ בְּשֶׁבִיל שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת, גְּזֵרָה שְׁמָא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ.

דבר שאינו מתכוון

(כ"ט ב') ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה. אמר ליה: כמאן, כרבי שמעון (שאמר גורר אדם מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין)?! אימר דאמר רבי שמעון, בגדולים דלא אפשר (אלא בגרירה, שאין יכול ליתלן בידו⁵). בקטנים, מי אמר?!

ופליגא דעולא, דאמר עולא: מחלוקת בקטנים (ואע"ג דאפשר בטלטול שרי רבי שמעון, הואיל ואין מתכוין לחריץ. ורבי יהודה סבר כיון דאפשר, אסור); אבל בגדולים, דברי הכל מותר (דאיכא תרתי: לא אפשר, ולא קא מכוין).

מתלבד רבה (ממשנה כלאים ט,ה): מוכרי כסות מוכרין כדרכן⁶. ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין, מפשילין (הבגדים) במקל לאחוריהן. והא הכא דאפשר (לכל אדם) למיעבד (שלא על ידי איסור) כצנועין, דכי קטנים דמי, וכי לא מתכוין שרי רבי שמעון לכתחלה!

תיובתא דר' ירמיה רבה, תיובתא.

שיטות הראשונים

גורר אדם מיטה כסא וספסל: רי"ף רא"ש ורמב"ם סתמו להיתר, ולא חילקו בין גדולים לקטנים. וכן כתבו הרוקח, סמ"ג, התרומה, והגהות מיימוניות (שאין חילוק). וכתב הרוקח אבל גדולות מאד אסור דהוי פסיק רישיה, ואסרינן אפילו בעיליתא דשישא. **ורבי אליעזר ממיץ** פסק דבקטנים אסור אפילו בעיליתא דשישא⁷. והשו"ע⁸ פסק **כרוב הראשונים**.

ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו': מהמשנה בכלאים הוכיח **הערוך** שלרבי שמעון בפסיק רישיה דלא ניחא ליה, מותר. שהרי כאן לובש בודאי כלאים, ופסיק רישיה הוא, ואעפ"כ 'דבר שאינו מתכוין' מיקרי, וכיון דלא ניחא ליה מותר. **ורמב"ן ור"ן** דחו, דמה שהתיר רבי שמעון למוכרי כסות ללבוש כלאים, משום דלא אסרה

5. אבל לא מדובר בפסיק רישיה.

6. כסות של כלאים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו. דלא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם, כדרך כל הלובשים, והעלאה דומיא דלבישה נמי דמיתהני בה. רש"י.

7. וכתב הב"י ונראה לי דטעמא דרא"מ משום דאפשר לטלטלם שלא בגרירה ועל כרחך לומר שגירסא אחרת היתה לו בגמרא דאילו לגירסא דידן הדבר ברור שאי אפשר לומר כן וגירסא דידן עיקר וכמו שהסכימו הפוסקים

8. או"ח שלגא. וראה משנ"ב (ס"ק ד) שכתב: כתב המג"א דגדולים ביותר אסור לגרוור על הארץ דפסיק רישא הוא דבודאי יעשה חריץ ואפילו מרוצף בקרקע של שיש אסור לגרוור דגזרינן מרוצף אטו אינו מרוצף. ושעה"צ (ס"ק ב) כתב שאפשר להקל כשמרוצף בכל העיר, כיון שאף אם יעשה חריץ, אינו אלא כלאחר יד. ועל כולם, הלא אינו מכוון לזה, והוא רק פסיק רישא דלא ניחא לה, וגם בזה לכולי עלמא הוא רק איסור דרבנן, ומבואר (או"ח שטזג) דדעת הרמ"א מוכח דאם הוא תרי דרבנן מותר בפסיק רישא דלא ניחא ליה וכו'. עיי"ש. מקורות - רי"ף (ט ב בדפיו). רא"ש (סי' ז). רמב"ם (הל' שבת אה). הגהות מיימוניות (אות א). סמ"ג (לאוין סה). תרומה (סי' רנד ד"ה אמנם בעל). הרוקח (סי' נח).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תורה אלא מלבוש שסתמו להנאה. אבל כשאין לו ממנו הנאה, לאו מלבוש הוא אלא משאוי בעלמא.⁹
מוכרי כסות מוכרין כדרכן: כתבו **סמ"ג ורא"ש** דהא דתנא (משנה כלאים ט,ב) לא ילבש כלאים אפילו על גבי עשרה, אפילו לגנוב את המכס, דסבר האי תנא דבר שאין מתכוין אסור (כמבואר בבבא קמא ק"ג א). ופליג אמתניתין דמוכרי כסות מוכרין כדרכן. והלכתא כמתניתין, דקיימא לן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין, מותר. **והרמב"ם** פסק את שתיהן¹⁰. **והשו"ע**¹¹ פסק **כרמב"ם**. **והרמ"א** כתב שיש מתירין, **כרא"ש**.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שלז)

א. דבר שאין מתכוון, מותר, והוא שלא יהא פסיק רישיה. הלכך גורר אדם מטה, כסא וספסל, בין גדולים בין קטנים, ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ. ומתיר לרבץ הבית, כיון שאינו מתכוון להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק.

(או"ח, הלכות כלאי בגדים, סימן שא)

ה. לא ילבש אדם כלאים עראי, ואפלו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום; ואפלו לגנב את המכס.
ו. תופרי כסות, תופרים כדרכם ובלבד שלא יתכונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין, תופרין בארץ. וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן, ובלבד שלא יתכונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. והצנועים מפשילין במקל.

הגה: ויש מתירין אפלו ללבש כלאים, כל שאינו מכוון להנאתו, כגון שלובש כלאים להעביר בו המכס או שלובשן כדי להראות מדתן אם רוצה למכרו וכדומה. (טור והרא"ש והסמ"ג).

9. והכי איתא בפ"ק דיבמות (ד' ב'). ואתא ר"ש ושורא בשאינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ומן הטעם הזה אמרו (יומא ס"ט א') בגדי כהונה קשין הן ונמטא גמדה דנרש שרי, לפי שאין בהן הנאה אע"פ שהוא לבוש בכלאים (אמנם צ"ב, שכן מבואר כאן שטעם ההיתר הוא משום שאינו מתכוין. וראה חידושי הר"ן הוצאת מוסד הרב קוק, הערה *91).

10. וביאר הב"י טעמו, שמחלק בין לבישה ממש, שאסורה גם לרבי שמעון (אפילו לגנוב את המכס), לבין מוכרי כסות ותופרי כסות, שאינם לובשים ממש, אלא מעלים אותם עליהם שלא כדרך לבישה, שאז מותר אם אינו מתכוין. עיי"ש.

11. יו"ד שא,ה-ו. מקורות - סמ"ג (לאוין רפג). רא"ש (מסכת נדה, הלכות כלאי בגדים, סי' ט). רמב"ם (הל' כלאים פ"י, הלכות טז,יח).